

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Korony, pt. „Skuteczność socjoterapii w rozwijaniu kompetencji społecznych skazanych,” napisanej pod kierunkiem naukowym prof. zw. dr hab. Zdzisława Bartkowicza, Wydział Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie.

I. Ogólna charakterystyka pracy

Dysertacja doktorska mgr Katarzyny Korony, pt. „Skuteczność socjoterapii w rozwijaniu kompetencji społecznych skazanych,” liczy 340 stron oraz aneks zawierający obszerny opis narzędzi badawczych. Jest bardzo interesującym studium teoretyczno-empirycznym z zakresu nauk pedagogicznych w tym pedagogiki resocjalizacyjnej zawierającym interdyscyplinarne spojrzenie na istotny obszar poznawczy jakim jest problematyka rozwijania kompetencji społecznych w zakładach karnych w grupie osób osadzonych odbywających kary pozbawienia wolności.

Ujmowanie zagadnień badawczych przy wykorzystaniu wielu dyscyplin naukowych należy odnotować jako wartościowe opracowanie naukowe i twórcze. Struktura dysertacji jest logiczna i uporządkowana rzeczowo w pięciu rozdziałach i spójnie powiązanych z zasadniczą ideą i celami poznawczymi. Opracowanie wieńczy rozbudowana bibliografia zawierająca pozycje zwarte stanowiące najnowsze publikacje naukowo-badawcze odnoszące się do piśmiennictwa z zakresu pedagogiki, psychologii i nauk prawnych. Wykaz źródeł cytowanych w pracy uwzględnia pozycje obcojęzyczne oraz indeks aktów normatywnych i źródeł internetowych.

Opracowanie opatrzone zostało ponadto: wykazem tabel i wykresów, które w sposób przejrzysty dokumentują przebieg i organizację procesu badawczego oraz interpretują wyniki pogłębionych analiz naukowych. Całość pracy doktorskiej kończą rozważania odnoszące się do wniosków i wskazań pedagogicznych wyprowadzonych z badań naukowych o istotnych walorach aplikujących dla praktyki pedagogicznej. Ponadto zamieszczony aneks zamykający indagacje naukowe zawiera zestaw narzędzi badawczych wykorzystanych do rozwijania kompetencji społecznych skazanych w zakładach karnych w ramach zajęć socjoterapeutycznych.

Część ogólną pracy doktorskiej stanowią dwa rozdziały odnoszące się do zagadnień z dziedziny znaczenia resocjalizacji jako form opieki, wychowania i terapii, współczesnych trendów w resocjalizacji penitencjarnej oraz wykorzystania socjoterapii w edukacji, terapii resocjalizacji oraz przedstawiono kluczowe podejścia terapeutyczne wobec osób odbywających karę pozbawienia wolności oraz znaczenie działań socjoterapeutycznych w rozwijaniu kompetencji społecznych.

Część druga pracy doktorskiej obejmuje prezentacje założeń metodologicznych badań własnych, w tym problemy badawcze, hipotezy, zmienne zależne i niezależne, dobór metod, technik i narzędzi badawczych oraz dobór próby badawczej.

Natomiast trzecia część dysertacji obejmuje analizę przebiegu badań i uzyskanych wyników badań w zakresie realizacji zajęć socjoterapeutycznych realizowanych z osadzonymi w zakładach karnych oraz skuteczność przeprowadzonych badań. W podsumowaniu uwzględniono zakończenie i wnioski pedagogiczne. Rozważania w wymienionych częściach dysertacji doktorskiej są proporcjonalne i zakończone rzeczowym podsumowaniem badanego przedmiotu poznawczego.

II. Dyskurs naukowy nad problematyką rozprawy

Praca doktorska stanowi bardzo istotny wkład w rozwój wiedzy specjalistycznej związanej z nabywaniem kompetencji społecznych człowieka i jego struktur psychicznych w ramach zajęć socjoterapeutycznych. Wartość badawcza opracowania teoretycznego została wyraźnie zaznaczona poprzez rozsądne zgrupowanie i zinterpretowanie głównych nurtów myślenia interdyscyplinarnego odpowiadającego na humanistyczne nastawienie do człowieka i grupy w sytuacjach konfliktowych będących następstwem zachowań przestępczych oraz możliwości udziału w nabywaniu kompetencji społecznych w ramach zajęć socjoterapeutycznych.

Dokonany przez Autorkę przegląd piśmiennictwa z zakresu pedagogiki resocjalizacyjnej wyczerpuje w pełni założenia naukowe i wskazuje na możliwość osiągnięcia efektów pozytywnych w zakresie nabywania kompetencji społecznych przez osoby odbywające karę pozbawienia wolności w ramach zajęć socjoterapeutycznych. Autorka wykorzystując interdyscyplinarną literaturę wykazała się olbrzymim znawstwem i szczególną kompetencyjnością poruszanej w pracy problematyki. Przychylić się należy do afirmowanej przez Doktorantkę strategii formy pracy socjoterapii, że socjoterapia stanowi istotne rozwiązanie terapeutyczne dla osadzonych dla poprawy ich funkcjonowania.

Literatura pracy doktorskiej dostarcza wszechstronnej wiedzy i utwierdza, że ważnymi działaniami zmierzającymi do poprawy funkcjonowania osób osadzonych jest realizacja działań socjoterapeutycznych ukierunkowanych na wdrażanie i rozwijanie określonych umiejętności prospołecznych. Owe działania stanowią możliwość poprawy funkcjonowania i osiągnięcia poprzez zmiany reedukacyjne, polegające na eliminowaniu cech niepożądanych z jednoczesnym wzmocnieniem dymensji pozytywnych na płaszczyźnie

spotkań socjoterapeutycznych. Zgodzić się należy z rozważaniami Autorki pracy doktorskiej, iż na podstawie wiedzy kognitywnej uwzględniające teorie: behawioralne, psychodynamiczne, humanistyczne, interakcjonistyczne i transgresyjne, zasadniczym dynamizmem zmiany i kontroli w postępowaniu socjoterapeutycznym jest wypracowanie, skorygowanie i wzmacnianie za pośrednictwem zajęć warsztatowych, mechanizmów radzenia sobie z sytuacjami trudnymi, które nie zostały należycie wykształcone u osób skazanych w warunkach pierwotnej socjalizacji. A także ważnym obszarem zajęć socjoterapeutycznych staje się określenie alternatywnych metod adaptacyjno naprawczych, które nie pozostają w kolizji z wartościami i dymensjami indywidualnymi. Pozwoli to osobie skazanej wychodzić ze stresu, a tym samym przewartościować warunki życia w sferze uczuciowo-emocjonalnej. Jest to możliwe poprzez dezintegrację dynamizmów wewnętrznych jednostki z uwzględnieniem konieczności wychodzenia i przebudowy profilu psychologicznego z udziałem takich dymensji jak: optymizm, poczucie kontroli wewnętrznej, poczucie wstydu i winy, działania w zakresie katalaktyki, czyli wymiany społecznej i równowaga interpersonalna w relacjach z innymi. Jednocześnie w następstwie oddziaływań socjoterapeutycznych wypracowane zostaną i uruchomione mechanizmy obronne zasadniczo ukierunkowane na rozwiązywanie aktualnych problemów życiowych pozwalających sterować racjonalnie emocjami i swoim postępowaniem. Sytuacja ta odpowiedzialna jest za ukonstytuowanie się optymalnego poziomu stymulacji bodźców u osób skazanych, eliminując tym samym poziom niewłaściwe, które są odpowiedzialne za wywoływanie stanów niepewności, nadmiernego lęku, agresji bądź zagubienia. Wyraźnym elementem osiągnięcia pozytywnej równowagi stymulującej bodźce ze środowiska zewnętrznego w tym także ze strony ofiary dokonanego przestępstwa jest ukształtowanie u skazanych mechanizmu samokontroli i sprawczości pozwalającego na dobrowolny wybór określonej formy zadośćuczynienia.

Stan efektywności postępowania socjoterapeutycznego pozwala na osiągnięcie zasadnego poziomu dynamicznej aktywności interpersonalnej, wolności emocjonalnej gwarantującej czynny i twórczy udział w osiągnięciu przez uczestników zajęć socjoterapeutycznych, wyzwalającej realizację potrzeb wyższego rzędu i dążeń rozwojowych. Tym samym zmierza ono do urzeczywistnienia i urealnienia momentów poczucia bezpieczeństwa, rozumienia empatycznego, określonego poziomu samooceny i wiary w drugiego człowieka oraz zachowań prospołecznych.

Zasadniczym warunkiem zaistnienia warunków odpowiedzialnych za efektywną socjoterapię jest wypracowanie określonych umiejętności u uczestników-skazanych określonego postępowania oraz adekwatnego reagowania na sytuacje zmiany społecznej w środowisku funkcjonowania. Tym samym, jak słusznie zauważa Autorka pracy doktorskiej rezultat projektowanej alternatywności zachowań i postaw jednostki określony w ramach socjoterapii, sprowadza się zasadniczo do odkrywania u skazanego potrzeby wtórnej integracji osobowości, rozszerzenia sfery własnej podmiotowości i autonomii oraz odpowiedzialności za własne postępowanie.

Mgr Katarzyna Korona przeprowadziła dywagacje odnoszące się do organizacji przebiegu i oceny efektywności procesu socjoterapii, wyraźnie wyartykułowała, iż nie zachodzi on nagle a celów nie można osiągać pojedynczymi i fragmentarycznymi zabiegami, a jedynie systematyczną realizacją określonych zajęć i utrwalaniem nabytych umiejętności społecznych. Powinien to być złożony, celowościowy i planowany program oddziaływań socjoterapeutycznych przebiegający w określonych etapach i w oparciu o zdefiniowane normy i reguły ogólnospołeczne oraz prospołeczne podejście.

Zgodzić się należy z rozważaniami Autorki pracy doktorskiej, iż uruchamianie zasobów wewnętrznych i zewnętrznych w procesie mediacyjnym jest możliwe, gdy jego uczestnicy odznaczają się refleksyjnością i samoświadomością w obszarze alternatywnym działań naprawczo-karzących

Do bardzo interesujących fragmentów zaliczyć należy te partie dysertacji naukowej, które wyjaśniają iż na efektywność procesu socjoterapeutycznego wpływają nade wszystko: subiektywne odczuwanie potrzeby uczestnictwa, zindywidualizowane podejście, dążenie do zmiany sytuacji życiowej oraz uzasadnienia wskazujące na potrzebę realizacji socjoterapii w pracy z osadzonymi.

III. Uwagi polemiczne

1. Tym samym badania empiryczne udowodniły wagę i znaczenie czynników warunkujących powodzenie realizacji socjoterapii w środowisku osadzonych, ale nie wskazała w jakich zakresach winny być realizowane w izolacji i kontynuacji poza środowiskiem penitencjarnym warunkującym dążenie do przystosowania społecznego w środowisku lokalnym.

2. Projekt badawczy konstrukt socjoterapeutycznego jako propozycja wprowadzenia zmian w zakresie rozumienia siebie i dążenia do zmiany w zachowaniu przez osadzonych stanowi wyraźny kierunek dążenia do aktywnej pracy z osadzonymi co można uznać jako ideę w pracy resocjalizacyjnej w placówkach penitencjarnych. Zamieszczony projekt działań socjoterapeutycznych stwarza możliwości na zgodny i prawidłowy przebieg procesów interakcjonistycznych na rzecz poszanowania idei, wartości i dobra wspólnego w sytuacji kiedy pracownicy placówek resocjalizacyjnych mogliby lub chcieli dokonywać podobnych działań z osadzonymi lub prowadzić współpracę ośrodkami naukowymi.

3. Opis problematyki stymulowania prospołecznej komunikacji, moralnego rozwoju, analizowanie zadowolenia z życia, rozwijania empatii jest bardzo ważne, ale nie wystarczające w przygotowaniu do opuszczenia zakładu karnego. Rozumienie tej przemiany winno być właściwie rozumiane przez funkcjonariuszy służby więziennej i otoczenie społeczne. Bowiem poprawa stanu psychicznego osadzonego i wskazywanie kierunków przystosowania społecznego dorosłych sprawców przestępstw jest bardzo trudne, ze względu na oczekiwania środowiska i sytuację bliskich a także możliwości rozwijania kompetencji w

przyszłości jako wspieranie własnego rozwoju. Tego typu postępowanie z otoczeniem społecznym jest niezbędne aby powrót do środowiska mógł odbywać się z pozytywnie.

4. Pomimo przeprowadzonego projektu socjoterapii, opisanych efektów, zabrakło propozycji długoplanowych działań w placówkach penitencjarnych i kontynuacji ich na wolności wraz z bliskimi. Tego typu działania pozwolić mogą na zrozumienie sytuacji przez osadzonych i ich możliwości powrotu do życia społecznego, między innymi szans na podjęcie pracy i realizowanie się w społeczeństwie.

IV. Ostateczna konkluzja dotycząca rozprawy doktorskiej

Poprawna strukturalizacja pracy zaświadcza, iż Doktorantka wykazała się olbrzymią wiedzą i umiejętnościami naukowej analizy w zakresie nauk społecznych a zwłaszcza pedagogiki resocjalizacyjnej.

Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt posługiwania się przez Autorkę dysertacji, naukowymi metodami badań społeczno-pedagogicznych i oceny zgromadzonych materiałów. Profesjonalne zaangażowanie interpretowania źródeł teoretycznych, poprawny warsztat metodologiczny, zastosowanie szerokiego indeksu psychopedagogicznych narzędzi pomiaru empirycznego oraz ugruntowane kompetencje w obszarze stawiania i rozwiązywania problemów to zauważalne cechy Doktorantki podejmującej trud zdiagnozowania efektywności działań socjoterapeutycznych, poprzez rozwój osobowy, kształtowanie wrażliwości prospołecznej i empatii.

Mgr Katarzyna Korona w sposób przejrzysty i uporządkowany zobrazowała przedmiot poznawczy i osiągnęła zamierzone efekty eksploracji badawczej. Lektura rozprawy doktorskiej nie nasuwa wątpliwości, iż zasadniczym celem było zaprezentowanie projektu pracy z osadzonymi za pomocą socjoterapeutycznych oddziaływań i wskazanie zasadności realizacji zajęć socjoterapeutycznych z osadzonymi. W pełni zasadnym jest uznanie, iż w zakresie formułowania ocen, prezentowania własnego stanowiska oraz doboru merytorycznej argumentacji Doktorantka wykazała się dużymi zdolnościami oraz potwierdziła znaczący potencjał intelektualny artykułowania poglądów naukowych w sposób logiczny, spójny i przekonujący.

Praca doktorska napisana została poprawnym językiem, zaś używane nazewnictwo i styl klasyczny, ścisły i precyzyjny, w całości dowodzi dojrzałości rzemiosła naukowo-badawczego. Reasumując stwierdzam, iż rozprawę mgr Katarzyny Korony, pt., „Skuteczność socjoterapii w rozwijaniu kompetencji społecznych skazanych,” oceniam pozytywnie. Doktorantka bowiem podjęła udaną próbę rozwiązania aktualnych problemów nierzadko pomijanych w piśmiennictwie a związanych z zastosowaniem socjoterapii w rozwijaniu kompetencji społecznych i racjonalną i efektywną praktyką osiągnięcia stanów poprawy w funkcjonowaniu osadzonych w placówkach penitencjarnych a w perspektywie w warunkach wolnościowych.

Rozprawa doktorska stanowi niewątpliwie samodzielny dorobek naukowy w dziedzinie nauk społecznych w zakresie pedagogiki, który w mojej ocenie w pełni spełnia wymogi przewidziane w art.13.ust.1 Ustawy z dnia 14.03.2003 roku o stopniach ,tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U.nr 65 poz.59 z późn.zm.).W związku z pozytywną oceną rozprawy doktorskiej wnoszę o dopuszczenie mgr Katarzyny Korony do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. Anna Kieszkowska, prof. UJK

